УДК 336:621:664:621.11

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Жадько К.С., к.е.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті розглядаються правові і методичні аспекти здійснення податкового контролю в Україні та запропоновані практичні рекомендації, шляхи вдосконалення податкового контролю.

In the article the legal and methodical aspects of realization of tax control in Ukraine, way of improvement of tax control.

Постановка проблеми. Розбудова фінансової системи України в умовах ринкової економіки безпосередньо пов'язана з формуванням нової податкової системи і впровадженням податкового кодексу України. В цих умовах, поряд із виділенням податкового права із фінансового, відбувається становлення податкового контролю як самостійної складової фінансового контролю. Значимість податкового контролю в ринкових умовах економіки особливо зростає через суттєву залежність від податкової складової бюджетів усіх рівнів, низьку податкову культуру населення та суб'єктів підприємництва, значну тінізацію економіки. За статистикою понад 25 відсотків від зареєстрованих платників-юридичних осіб не сплачують податки, 18 відсотків - мають постійну податкову заборгованість, понад 3 відсотка платників знаходяться у податковому розшуку, менше половини донарахованих сум за результатами податкових перевірок потрапляють до бюджету [1-5].

На фоні швидкого розвитку законодавчої бази оподаткування спостерігається значне відставання системного врегулювання норм податкового контролю, наукового обґрунтування його методології та процедур проведення контрольних заходів. Невідповідність організаційної структури податкової служби вимогам сьогодення, недостатнє фінансування її органів порівняно з економічно розвиненими країнами, недосконала система оплати праці, підготовки та перепідготовки кадрів вимагають необхідності вдосконалення методологічних та організаційних засад податкового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії і практики податкового контролю розглядалися у багатьох працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема, питання теорії та необхідності методологічного врегулювання питань контрольно-перевірочної діяльності підкреслювались у роботах М.Я. Азарова, М.Т. Білухи, Ф.Ф.Бутинця, О.Д. Василика, О.М. Воронкової, О.Д. Данілова, Т.І. Єфименко, В.П. Загороднього, С.В. Каламбет, М.М. Каленського, В.М. Мельника, М.В. Романіва, А.М. Соколовської, В.М. Федосова, К.В. Хмільовської, О.П. Чернявського, О.А. Ногіна, В.М. Родіонова, С.О. Шохіна, Т.А. Бетіної, В.В. Бурцева, А.З. Дадашева, Ю.Ф. Кваші, Е.В. Поролло.

Для вітчизняної фінансової науки дослідження податкового контролю є новим напрямом наукового пошуку, тому ця проблема лише фрагментарно висвітлювалась у публікаціях як науковців, так і практиків. Окремі питання

організації і проведення податкового контролю були частково розглянуті у працях. Проте, поки що не знайшли свого вирішення проблеми комплексного дослідження природи податкового контролю, процесів його становлення, розвитку та узагальнення практичного досвіду контрольно-перевірочної діяльності податкових органів. Поза увагою науковців залишаються питання понятійного апарату податкового контролю, методичного забезпечення контрольних процедур, їх класифікації і систематизації, поліпшення організаційної структури податкових органів та умов їх функціонування, збалансування інтересів платників та контролюючих органів у контрольно-перевірочному процесі.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування теоретичних положень та формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення податкового контролю, організації його функціонування, методики здійснення контрольних процедур та прийняття управлінських рішень за наслідками контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження податкових принципів при розрахунках з бюджетом обумовило необхідність створення спеціально уповноваженої служби, котра б здійснювала контроль за сплатою податків, а в разі необхідності і застосовувала примус щодо їх виконання.

Це було дуже важливим етапом розвитку податкової системи в Україні. Податкова служба вийшла з під чіткого контролю Міністерства фінансів, стала незалежною, що повинно було позначитись на її подальшій діяльності. Ставилася мета підвищення ефективності роботи податкової служби в Україні, контролю за дотриманням діючого податкового законодавства.

На сьогодні система управління податками в Україні являє собою єдину централізовану систему, побудовану за принципом багаторівневої ієрархічної організації. Кожен рівень має свої функції та специфіку. Очолює податкову службу Голова Державної податкової служби (ДПС) України. Голова призначається на посаду і звільняється з неї Президентом України за поданням Прем'єр-Міністра України. ДПС України є централізованим органом виконавчої влади. До складу органів державної податкової служби входять спеціальні підрозділи по боротьбі з податковими правопорушеннями - податкова міліція, утворена на основі податкової поліції, основу якої склали виведені, згідно з Указом Президента України від 22 серпня 1996р., з підпорядкування Міністерства внутрішніх справ, оперативні підрозділи.

Перше місце серед завдань органів Державної податкової служби посідає податковий контроль. Податковий контроль - це єдина система обліку платників податків, а також контроль за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, порядком проведення розрахунків, обліку товарів та коштів.

Важливе значення має: формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб та єдиного банку даних про юридичних осіб - платників податків та інших податкових платежів; прийняття у випадках, передбачених законом, нормативно-правових актів та методичних рекомендацій з питань оподаткування; роз'яснення законодавства з питань оподаткування серед платників податків та внесення пропозицій щодо його вдосконалення [1-4].

У Податковому кодексі України зазначається, що податковий контроль здійснюється органами держаної податкової служби разом з іншими контролюючими органами та органами виконавчої влади в межах повноважень зазначених органів та їх посадових осіб. Це є фінансові органи, органи служби безпеки, прокуратура, внутрішніх органи служби безпеки, прокуратура, органи внутрішніх справ банки та податкові служби інших держав.

Органи податкової служби незалежно від їх рівня забезпечують облік всіх платників податків, зборів та інших обов'язкових платежів у бюджет, здійснюють контроль за правильністю їх обчислень, повнотою і своєчасністю сплати; контролюють своєчасне подання суб'єктами оподаткування бухгалтерської та податкової звітності; здійснюють в межах своїх повноважень контроль за законністю валютних операцій, дотримання касової дисципліни; проводять перевірки фактів приховування і заниження сум податків; подають до судів і арбітражних судів позови до підприємств, установ, організацій та громадян про визнання угод недійсними і стягнення в доход держави коштів, одержаних без встановлених законом підстав; захищають інтереси держави в судових органах у справах, що стосуються сплати податків та інших податкових платежів. Податкові органи направляють до різних фінансових органів та органів Державного казначейства звіти про надходження податків та інших платежів, що полегшує роботу цих органів.

Органи податкової служби мають право одержувати безоплатно необхідні відомості і документацію, що стосується сплати податків та інших платежів, за винятком тієї, що складає державну таємницю; викликати посадових осіб, громадян для пояснень щодо джерела отримання доходів, обчислення і сплати податків, а також провадити перевірку достовірності такої інформації. Разом з тим, вони зобов'язані зберігати комерційну таємницю, розмір вкладів підприємств і громадян, які в свою чергу можуть оскаржити в суді їх неправильні дії.

Органи податкової служби мають право обстежувати будь-які виробничі, складські торговельні та інші приміщення підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та житло громадян, якщо вони використовуються як юридична адреса суб'єкта підприємницької діяльності, а також для отримання доходів і вимагати проведення інвентаризації, опечатувати каси, касові приміщення, склади та архіви, давати доручення органам контрольно-ревізійної служби на проведення ревізій і вилучати (із залишенням копій) документи, що свідчать про приховування (заниження) об'єктів оподаткування, несплату податків і інших платежів. Проте вилучати товарно-матеріальні цінності, проводити особистий огляд речей, застосовувати заходи фізичного впливу та вогнепальну зброю мають тільки підрозділи податкової міліції.

Органи державної податкової служби тісно взаємодіють з іншими органами. Наприклад, у результаті перевірки платників податків податкові органи дають доручення органам контрольно-ревізійної служби на проведення ревізії. Органи контрольно-ревізійної служби зобов'язані проводити звірки з податковими органами [1-3].

Контроль за дотриманням вимог податкового та валютного законодавства органи податкової служби здійснюють у формі перевірок, які бувають плановими, позаплановими, документальними та фактичними, суцільними та вибірковими, повними та частковими. Відповідно до ст. 75 Податкового Кодексу перевірки можуть бути безвиїзними, виїзними та оперативними. Плановою перевіркою вважається перевірка фінансово-господарської діяльності платника податків, що передбачається планом роботи податкового органу; проводиться за письмовим рішенням керівника відповідного органу податкової служби за місцем розташування власності, стосовно якого проводиться така перевірка. Документальні перевірки громадян, фізичних осіб, в тому числі суб'єктів підприємницької діяльності, проводяться не рідше 1-го разу на два роки відповідно до плану податкового органу, який складається на початок кожного року і затверджується начальником відповідного органу податкової служби. Вважаємо, що перевірки повинні проводитись не лише задля того щоб виявити недоліки і порушення, які стануть основою для притягнення до відповідальності, а й для того, щоб виявити і проаналізувати причини порушення податкового законодавства, можливо, внести певні пропозиції щодо поліпшення стану суб'єкта господарської діяльності, виявити резерви підприємства, надати певні роз'яснення керівникам цих підприємств щодо поліпшення їх діяльності, і в подальшому допоможе уникнути порушення і відповідно покарань до них.

Так, в США інспектор-контролер покликаний не тільки займатися викриттям порушників закону, але й всіляко допомагати платникам податків нагадати платникам про сплату податків, а вже коли реакції не буде, то висуваються до них санкції. Перевірка є одним з основних напрямків забезпечення виконання доходної частини бюджету. Підрозділами податкової служби, що мають проводити документальні перевірки є: відділи (управління) документальних перевірок територіальних державних податкових адміністрацій: а) місцевих податків і зборів; б) податків з фізичних осіб; в) податків з юридичних осіб; г) крупних платників податків; д) контролю резидентів та нерезидентів зовнішньоекономічної діяльності та інші відділи (управління) податкових розслідувань податкової міліції.

Отримані дані документального дослідження, у випадку встановлення порушень податкового законодавства, можуть бути використані як підстава для притягнення посадових осіб або громадян - платників податків до адміністративної відповідальності. Крім того, результати таких перевірок разом з іншими даними можуть бути використані для порушення кримінальної справи за ст. 148-2 Кримінального кодексу України. Прикладом фактичної перевірки є обстеження торгово-посередницької і виробничої діяльності громадян - суб'єктів підприємницької діяльності. Можна прослідкувати диференційований підхід до визначеності періодичності проведення планових перевірок органами податкової служби.

Відповідно до Інструкції "Про порядок вилучення посадовими особами органів державної податкової служби України у підприємств, установ, організацій документів, що свідчать про приховування (заниження) об'єктів опо-

даткування, несплату податкових та інших платежів", затвердженої Наказом ДПА України від 1 жовтня 1998р. № 316 та Інструкції Міністерства Фінансів України від 19.05.92р. посадовими особами податкових органів можуть вилучатись зазначені документи. Вилученню підлягають первинні документи, за винятком тих, що становлять державну таємницю.

Вилучення проводиться на підставі письмової вмотивованої постанови, яка є документом суворої звітності. Вилучення документів регулюється Кодексом про адміністративні правопорушення України.

За результатами перевірки керівники органу податкової служби зобов'язані не пізніше 10 днів з дня складання акту перевірки прийняти рішення про застосування до платника податків заходів фінансової відповідальності і протягом 15 днів з дня отримання протоколу про адміністративні правопорушення визначити заходи адміністративної відповідальності. Виконавець, який готував проекти рішення, здійснює подальший контроль за надходженнями в бюджети фінансових санкцій і адміністративних штрафів. Якщо протягом 10 днів з дня прийняття рішення фінансові санкції платником податків не сплачуються, то керівник структурного підрозділу дає рецензію і матеріали перевірки передаються по реєстру в відділ примусового стягнення податків.

Вважаємо, що податкове законодавство повинно бути більш зрозумілим, доступним для розуміння всіма особами, якомога рідше змінюватись, так багато платників податків не можуть вільно орієнтуватись в усіх тонкощах порядку сплати податків, і, можливо, ненавмисно стають порушниками. Також, необхідною є постійна робота з платниками податків, скорочення річних строків звітності, застосування комп'ютерних систем, що допоможуть постійно здійснювати контроль за господарською діяльністю платників та певними відхиленнями [1-5].

Висновки. Основою дослідження висвітленої теми став податковий контроль, теоретичні та практичні матеріали, що стосуються діяльності державної податкової служби України, особливо її основного завдання - контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю, повнотою та своєчасністю сплати податків.

Отже, основну частину надходжень до бюджету складають податки, тому питання оподаткування є постійним предметом дослідження, але увага в основному приділяється самим податкам та податковій системі. Але життєздатність і надійність податкової системи, а здебільшого стабільність економіки залежить також і від рівня організації податкової служби держави, налагодженості її роботи, в тому числі і по контролю за дотриманням податкового законодавства та сплатою податків. Дуже влучно з цього приводу висловився Леонід Кучма: "Податківці - це "державне око" у фінансовому забезпеченні функціонування державного організму".

Україна, з точки зору контролю за виконанням платниками податків законодавства, характеризується такими чинниками: низька фінансова дисципліна платників податків, як наслідок низької податкової культури суспільства; завищена фіскальна орієнтація податкової політики; недосконала законодавча база щодо податкової сфери.

На нашу думку, слід зазначити, що значна частина правових актів у сфері оподаткування є складною і незрозумілою широкому і різноманітному колу платників податків, дуже багато існує упущень в податковому законодавстві, суперечностей. Внаслідок цього виникає дуже велика кількість порушників і вона буде збільшуватись, так як існує неспроможність держави врегулювати систему ефективного контролю та виявлення правопорушень. Така політика держави не тільки не створює умов для розвитку економіки, а й мимоволі заганяє платника податків в глухий кут. Можна сказати, що ухилення від сплати податків є реакцією платників на недосконалість норм податкового права і на невідчутність реального, суворого контролю. І відповідно, ми бачимо реальну потребу в створенні простого і дієвого податкового контролю, який буде чітко врегульований окремим законом «Про фінансовий контроль».

Література:

1. Конституція України.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
3. Податковий кодекс України.
4. П. Гега, Л. Доля. Основи податкового права : посібник.- К.., "Знання" 1998р. с.235.
5. Чиж В.И., Чернякова Т.М., Бондаренко О.В. Налоги и налогообложение в Украине, учебное пособие- Луганск: Издательство ВУГУ. 1999.-С.239.

УДК 631.162

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Журавльова Т.В., аспірант

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розвиток і ускладнення господарських процесів зумовлює удосконалення інформаційних технологій та посилення ролі облікової інформації в обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях господарювання. Порядок фіксації, накопичення, узагальнення та надання облікових даних користувачам на рівні бухгалтерського обліку підприємств та організацій регламентуються законодавчо-нормативними та розпорядчими документами. Проте формування інформаційних масивів з метою прийняття оперативних та стратегічних рішень наразі не унормовано. У роботі висвітлено проблеми загальнодержавного та внутрішньогосподарського рівнів з регулювання організації обліково-інформаційного забезпечення потреб управління аграрними підприємствами та визначено основні напрями його удосконалення.

In light of the evolution and complexity of business processes, there has been improvement of information technology and the role of accounting information in order to study and decision-making at all levels of management. These fixation, accumulation, summarizing and providing user credentials at accounting firms and organizations regulated by law, regulations and regulatory documents. However, the formation of arrays of information for making operational and strategic decisions is not normalized. The paper highlights the problems of national and internal levels of regulation of accounting and information needs of agricultural enterprises and the basic directions of its improvement.